

РИСКИ НАСТУПЛЕНИЯ ВОЗРАСТНОЙ НЕТРУДОСПОСОБНОСТИ

Аннотация. В работе исследованы практические и теоретические подходы к управлению рисками в сфере социальной защиты населения пенсионного возраста. Выяснено отношение общества к риску старости в культуре разных эпох. Определен правовой статус пенсии как социального и экономико-правового понятия. Установлен фактор, который мешает пожилым лицам работать в сфере общественного производства. Выявлен негативный фактор увеличения конкурирующих с пенсионными бюджетных расходов, направленных на помощь компаниям-экспортерам, отдельным категориям населения и тому подобное.

Ключевые слова: риски вековой неработоспособности, риски старости в культуре разных эпох, социальный и экономико-правовой статус пенсии.

RISKS OF OFFENSIVE OF AGE-OLD NONOPERABILITY

Summary. The paper investigates practical and theoretical approaches to risk management in the field of social protection of retirement age population. The relation of society to the risk of old age in culture of different epochs is revealed; defined legal status of the pension as a social and economic and legal concept. The main factor that prevents elderly people from working in the field of social production is established. The negative factor of competing with pension budget expenses, aimed at the help of exporting companies, separate categories of the population, etc. was revealed.

Key words: risks of age-old nonoperability, risks of old age in the culture of different epochs, social and legal status of pension.

УДК 331.556.2:36:330.131.7

Бідак В. Я.

*кандидат економічних наук,
старший науковий співробітник,
старший науковий співробітник відділу
соціально-гуманітарного розвитку регіону
Інституту регіональних досліджень імені М.І. Долишнього
Національної академії наук України*

Bidak V. Ya.

*PhD in Economics, Senior Researcher,
State Institution «Institute of Regional Research named
after M.I. Dolishniy of the NAS of Ukraine»*

СОЦІАЛЬНО-ЗАХИСНІ ПРОБЛЕМИ ІНТЕГРАЦІЇ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ В УМОВАХ ПІДВИЩЕНОЇ РИЗИКОГЕННОСТІ СУСПІЛЬСТВА

Анотація. Висвітлено ключові проблеми інтеграції внутрішньо переміщених осіб, зокрема забезпечення досягнення необхідних стандартів їх соціального захисту та вироблення механізмів допомоги. Застосовуючи соціологічну методику інформаційного відстежування інтеграційних процесів, здійснено діагностику соціального самопочуття різних за соціальним статусом категорій внутрішньо переміщених осіб, досліджено об'єктивні оцінки та суб'єктивні вимоги до змісту, якості і «масштабів» соціальних потреб, а також виявлено індикатори міграційної ризикогенності. На основі моніторингового зрізу результатів спеціально організованого соціологічного дослідження інтегрованості мігрантів у приймаючий соціум визначено першочергові завдання, що ставляться перед державними та регіональними органами влади: забезпечення переселенців житлом, речами першої необхідності, сприяння у працевлаштуванні, гармонізації соціогуманістичних референтів. Показано, що регулювання міграційної поведінки населення на регіональному рівні вимагає оперативних зрушень у разі виявлення наслідків вимушеної міграції в контексті підвищеної ризикогенності суспільства. Результати обстеження можуть послужити аналітичним матеріалом для обґрунтування рекомендацій під час розроблення соціальних програм підтримки внутрішньо переміщених осіб на регіональному рівні.

Ключові слова: вимушена міграція, внутрішньо переміщені особи, інтеграція, соціальна захищеність мігрантів, ризикогенність, міграційні ризики.

Вступ та постановка проблеми. У сучасних умовах українська міграція як характерна риса способу життя значної частини економічно і соціально активного населення є потужним чинником руху суспільства до утвердження нових соціальних стандартів життєдіяльності виходячи з

євроінтеграційної орієнтації держави. Міграційна активність населення стимулює не тільки економічну, а й соціогуманістичну функцію усталеного розвитку як країни у цілому, так і її регіональних суспільних систем. Однак різке зростання обсягів міграційних потоків в Україні,

спричинених факторами екзогенної та ендегенної дії, зокрема політичного, економічного, соціального характеру, рефлексуються у сприйнятті міграційної активності як певного виду соціального захисту населення від наростаючої ризикованості в суспільстві. У цьому сенсі результатом ефектом бачень, дій та узгодженості чи співпраці державних, регіональних, місцевих, а також міжнародних ініціатив щодо соціального захисту та безпеки мігрантів у полі підвищеної ризикованості є потенційні можливості для задоволення інтеграційних потреб такого виду мігрантів, як внутрішньо переміщені особи (ВПО). Йдеться про необхідність наукового обґрунтування закономірностей та особливостей формування, територіальної організації і розвитку соціально-економічної захищеності мігрантів як системи та вироблення новітніх механізмів її забезпечення, особливо після політичних подій 2013–2014 рр., пов'язаних з анексією Криму і окупацією Донбасу, втратою у цих регіонах 18% населення і 20% ВВП.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Науковий інтерес, що стосується дослідження феномену міграції в теоретико-методологічному, методичному та суто прикладному аспектах, останній час фокусує прискіпливу увагу до виявлення її проблем у зарубіжних і вітчизняних науковців. Зокрема, дослідницькі вектори аналізу міграційних політик держав, пошук раціональних моделей їх регулювання та оптимізації знаходимо в працях Д. Беррі, Д. Боргес, К. Кельстадлі, Д. Массей, В. Охель, П. Качмарика та ін. Наукові розвідки щодо української міграційної ситуації, котрі затребувані необхідністю оцінки та прогнозного передбачення міграційного профілю України в контексті її викликів та мільярдних загроз здійснюють О. Власюк, П. Гайдуцький, Е. Лібанова, Ю. Макогон, О. Малиновська, С. Пирожков, О. Позняк, І. Прибиткова, М. Романюк, Л. Шаульська та ін. Проблемам вимушеної міграції, її соціально-економічній проблематиці, інтеграційним, рееміграційним, соціокультурологічним виявам присвячують свої напрацювання У. Садова, Л. Семів, М. Кравченко, Н. Філіппова, М. Біль, О. Риндзак та ін. Питання ідентифікації, упередження, мінімізації ризикованості міграційних переміщень досліджують В. Горбулін, С. Пирожков, Д. Демчук, О. Макаров та ін.

Однак у зв'язку із ситуацією, яка склалася в Україні, різко зросла кількість дослідницьких запитів стосовно розв'язання проблем інтеграції внутрішньо переміщених осіб, забезпечення досягнення необхідних стандартів їх соціального захисту та вироблення механізмів допомоги внутрішньо переміщеним особам. Водночас регулювання міграційної поведінки населення на регіональному рівні вимагає також оперативних зрушень у світлі виявів наслідків вимушеної міграції в контексті підвищеної ризикованості суспільства, зокрема корекцію безпекового забезпечення інструментів її реалізації. Це стосується також удосконалення механізмів діагностики, моніторингу міграційних змін щодо ідентифікації ознак міграційних ризиків та чинників їх утворення, рівня генерування міграційного потенціалу ВПО, рівня його реалізації у приймаючому соціумі.

Метою статті є висвітлення соціально захисних проблем інтеграції внутрішньо переміщених осіб в умовах підвищеної ризикованості суспільства через вибрані критерії її мінімізації, зокрема забезпечення зайнятості, гідних побутових умов, соціально захищеності ВПО.

Результати дослідження.

Дані оперативної інформації Міністерства соціальної політики України засвідчують, що станом на 21 травня 2018 р., за повідомленнями структурних підрозділів соціального захисту населення обласних та Київської міської

державних адміністрацій, узято на облік 1 506 476 переселенців, або 1 231 136 сімей із Донбасу і Криму [1]. Зазначені внутрішні міграційні переміщення суттєво напружують ринок праці в приймаючих регіонах, що позначається на подальших міжрегіональних переміщеннях та перерозподілі переселенців. Так, за даними офіційних статистичних джерел, у регіонах країни впродовж 2014–2017 рр. спостерігається значний міграційний приплив вимушених переселенців, передусім у м. Київ та Київську область, а також найбільше у міста Харківської, Одеської та Львівської областей. Загалом фіксується збільшення населення у цих адміністративно-територіальних одиницях в обсягах 5,0–6,4% [2; 3].

Зазначимо, що, згідно з керівними принципами Управління Верховного комісара ООН у справах біженців (УВКБ ООН), особи, переміщені всередині країни, визначаються як люди або групи людей, які були змушені рятуватися втечею або покинути свої будинки чи місця проживання, щоб уникнути наслідків збройного конфлікту, ситуації загальної насильства, порушень прав людини або стихійних лих чи техногенних катастроф, і які не перетнули міжнародно визнаний державний кордон країни [4]. А узагальнена фахова оцінка безпекового середовища (відображена в Концепції розвитку сектору безпеки й оборони України) засвідчує, що найбільш актуальними у середньостроковій перспективі залишатимуться загрози, викликані агресивними діями Росії, що здійснюються передусім для виснаження української економіки і підриву суспільно-політичної стабільності; розпалювання міжетнічної, міжконфесійної, соціально ворожнечі і ненависті, сепаратизму і тероризму, підтримки маріонеткових квазідержавних утворень на тимчасово окупованій території частини Донецької та Луганської областей; порушення функціонування органів державної влади, органів місцевого самоврядування та блокування важливих об'єктів промисловості й інфраструктури [5]. Отже, кризові явища у національній економіці, неефективність антикризових заходів, що призводять до виснаження фінансових ресурсів держави, обмежують її можливості щодо фінансового забезпечення реалізації державної політики національної, зокрема міграційної, безпеки.

На цьому тлі складність інтеграції мігрантів у приймаючий регіон-соціум позначається наявністю низки проблем, хоча б таких як: відсутність адекватної для сьогодення стратегії модернізації українського суспільства, яка б урахувала новітні міграційні ризики [6] та позитивні міграційні ефекти; проблема законодавчого і виконавчого узгодження функцій та заходів різних інституцій політики інтеграції мігрантів; суттєве обмеження бюджетних ресурсів на підтримку заходів окремих напрямів як загальнонаціональної соціальної та економічної, так і міграційної політики у державі, зокрема політики інтеграції мігрантів у приймаючий соціум; проблема статистичного та облікового забезпечення та супроводу міграційних процесів; побудова єдиної моніторингової системи діагностики ефективності соціально-захисних аспектів міграційної політики [7, с. 5–7].

Застосовуючи соціологічну методику інформаційного відстежування (моніторингу) соціально-захисних процесів під час інтеграції мігрантів у приймаючий соціум, з допомогою якої здійснюється діагностика соціального самопочуття різних за соціальним статусом (рівнем, якістю життя) категорій внутрішньо переселених осіб, досліджуються об'єктивні оцінки та суб'єктивні вимоги до змісту, якості і «масштабів» соціальних потреб, а також характеристики реального стану соціального захисту мігрантів, виявляються тенденції емоційно-поведінкового реагування за дефіциту захисту тощо.

Особливості реалізації такого моніторингу можна навести на прикладі соціологічного анкетного обстеження проблем інтеграції внутрішньо переміщених осіб в Україні через вибрані критерії мінімізації ризикогенності, зокрема: забезпечення зайнятості та гідних побутових умов, соціальної захищеності, соціокультурної облаштованості, нейтралізації соціальної напруженості, стабілізації соціально-психологічного стану тощо. Таке анкетне обстеження ВПО було здійснене за участю автора робочою групою відділу соціально-гуманітарного розвитку регіону ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М.І. Долинського НАН України» разом із працівниками Міжнародного благодійного фонду «Карітас України» у 2015 р. в окремо вибраних регіонах України. Дослідження охоплювалися повнолітні особи, що покинули місце свого постійного проживання у зв'язку з мілітарним конфліктом та окупацією Донбасу і зверталися з потребами допомоги до регіональних організацій фонду (члени багатодітних сімей, особи поважного віку, неповносправні громадяни чи їхні опікуни тощо). Масив опрацьованої вибірки становив близько 600 анкет із Волинської, Донецької, Запорізької, Івано-Франківської, Львівської, Одеської, Харківської областей та м. Києва. Для порівняльного аналізу дослідження проводилося у регіонах із найвищою (Харківська, Донецька обл.) і найнижчою (Івано-Франківська, Львівська обл.) частками ВПО у загальній чисельності населення областей [8].

Результати, наприклад, одного з блоків обстеження, що стосувалося трудозабезпечення мігрантів (за квотним методом) свідчать, що із загального масиву опитаних найбільший відсоток становили ті, що шукають місце праці – 41,4%. Серед влаштованих за різними видами діяльності число фіксованих повідомлень про особисте працевлаштування досягає 18,8% опитаних, 15,8% доглядають дітей (дитину) та 15,4% проанкетованих громадян не включаються до пошуку роботи через поважний вік або інвалідність. Що стосується молодшої категорії внутрішньо переміщених осіб, то близько 4% із тих, хто дав відповідь на зазначене питання, підтверджують свою участь у навчальному процесі на нових теренах перебування (табл. 1).

Для обстеження фахової розбіжності внутрішніх переселенців під час облаштування на теперішньому місці праці респондентам пропонувалося оцінити відповідність нової зайнятості щодо зайнятості на попередньому місці проживання (табл. 2). Так, найбільша частка серед опитаних одразу задекларувала фахову невідповідність теперішньої роботи щодо набутих і застосовуваних фахових знань із попереднього місця праці, отже, вони працюють не за набутим фахом (менше 20% ВПО). Найбільш тривожним фактом виявилось те, що більшість респондентів на час опитування не працевлаштована (трохи більше 60%). Навіть із тих 14,2%, що зуміли влаштуватися на роботу за своїм фахом, 6,3% отримують значно нижчий дохід від попереднього, 7% – практично такий самий, та лише 0,9% мають вищий рівень доходу, що мали до переселення [9]. Одним із дієвих кроків поліпшення працевлаштування переселенців є налагодження ефективної системи їхньої професійної підготовки та перепідготовки. Про готовність до зміни спеціальності, виду діяльності, проходження спеціальних курсів висловилося майже половина опитаних ВПО [10, с. 126].

Одне з питань анкети стосувалося частки соціальної допомоги в структурі доходів внутрішньо переміщених осіб. Опитування виявило таке. Практично п'ята частина респондентів що оселилися, наприклад, у Львівській області, на час опитування зовсім не отримували соціальної допомоги, при цьому 22,3% визначають її як основне джерело своїх необхідних доходів. Із загальної структури доходів у чверті опитаних вимушених переселенців (25,4%) соціальна допомога перевищує половинну їхню частку, натомість у третині опитаних (33,4%) виділена соціальна підтримка переселенців навіть не досягає їх половинного значення [9].

Одержана за допомогою соціального моніторингу інформація, що стосується інтеграції переміщених осіб-мігрантів у приймаючий регіон-соціум слугує основою для задіяння організаційно-програмних важелів та інструментів регулювання їх соціально-економічної захищеності за напрямками: захищеність умов демовідтворення та розвитку; захищеність трудозабезпечення; захищеність життєвого рівня; правове забезпечення соціального

Таблиця 1

Статус поточної зайнятості ВПО, %

Альтернативи	Відсотковий розподіл відповідей
Навчаюсь	3,6
Працюю	18,8
Шукаю місце праці	41,4
Доглядаю дитину (дітей)	15,8
Не працюю і не прагну працювати	1,4
Не шукаю роботи через пенсійний вік/інвалідність	15,4
Інше	3,5

Таблиця 2

Фахова розбіжність ВПО під час облаштування на теперішньому місці праці

Альтернативи	Відсотковий розподіл відповідей
Працюю за тим самим фахом, що й на попередньому місці проживання, але із суттєво нижчим доходом	6,3
Працюю за тим самим фахом, що й на попередньому місці проживання, із суттєво вищим доходом	0,9
Працюю за тим самим фахом, що й на попередньому місці проживання, практично з таким самим доходом	7,0
Працюю не за фахом	17,7
Не працюю взагалі	61,1

захисту як окремої особистості, так і соціального кластера мігрантів.

На основі моніторингового зрізу результатів представлено дослідження, аналізу поліфакторних наслідків вимушеної міграції та пріоритетності заходів із вирішення проблем ВПО (з урахуванням статусу у зайнятості респондентів) [11, с. 39] виділено три найгостріші проблеми вимушених переселенців у різних регіонах України, що ставлять першочергові завдання перед державними та регіональними органами влади: забезпечення переселенців житлом, речами першої необхідності та особливою сприянням у працевлаштуванні. Щодо останнього, то важливим є створення умов для самозайнятості та підприємницької діяльності переселенців; поліпшення їх поінформованості про можливості працевлаштування в окремих регіонах України та за кордоном; надання тимчасових пільг працедавцям щодо працевлаштування ВПО.

Хоча між місцевим населенням та вимушеними іммігрантами не виявлено надмірних соціокультурних, світоглядних суперечностей, більшість із них вибрала для себе модель транзиту. Тобто ВПО сприймають своє перебування у приймаючому регіоні як тимчасове, як очікування можливості повернутися на малу батьківщину або ж знову змінити місце проживання. Цю особливість слід, безперечно, враховувати під час формування системи соціального захисту вимушених переселенців та вирішення їхніх ключових запитів.

Висновки. Діагностика за допомогою спеціально організованого соціологічного моніторингу, передусім, базової соціальної захищеності мігрантів (соціальне забезпечення, соціальна допомога, соціальне страхування), як і прискорення формування спільних цінностей стосовно праці, розвитку людини та реалізації її потенціалу, міжлюдських взаємин допомагатиме досягненню безпеки мігрантів у приймаючому соціумі [12]. Дослідження дало можливість виявити специфічні риси пове-

дінки внутрішніх мігрантів, різний міграційний досвід, ставлення до світоглядних та базових соціогуманістичних референтів (держави, мови, сім'ї, релігії), відмінності соціокультурних орієнтацій, полярність поглядів на майбутнє, найбільш гострі соціально-захисні потреби. Виявлені індикатори дали право стверджувати про особливості налаштування спеціального моніторингу в таких дослідницьких фокусах: опис соціально-демографічного портрету внутрішньо переміщених осіб; дослідження основних індикаторів соціокультурної інтеграції та адаптації ВПО у регіонах України; ідентифікація чинників ризикованості вимушеної міграції. Ефективний розвиток самих механізмів інтеграції мігрантів у приймаючий соціум скеровуватиме політику щодо внутрішньо переміщених осіб у напрямі забезпечення балансу між інтересами місцевих громад та необхідністю створення гідних умов для життя і праці постраждалих осіб.

Встановлені індикатори можуть слугувати основою для типологізації і категоризації різних груп мігруючого населення (безробітні, пенсіонери, студенти, працівники бюджетних установ низької кваліфікації та висококваліфіковані працівники – потенційний ресурс середнього класу) і вироблення диференційованої системи захисних і підтримуючих дій, а отже, заходів, спрямованих на стимулювання і розвиток самозахисної активності мігрантів. Отже, за інформаційну основу в розроблення політики інтеграції мігрантів у регіон прибуття та їх соціальної адаптації, а також під час формування і реалізації регіональної Програми інтеграції мігрантів у приймаючий соціум мають використовуватися результати соціологічних обстежень, за допомогою яких можна визначати основні потреби і мотиви мігрантів та членів їхніх сімей, що в підсумку дасть змогу забезпечити реалізацію нового концептуального підходу до регіональної міграційної політики з розглядом міграційної категорії населення як потенціалу розвитку регіонів.

Список використаних джерел:

1. Обліковано 1 506 476 переселенців / Мінсоцполітики. URL: <https://www.msp.gov.ua/news/15316.html>
2. Теслиук Р.Т., Селешук Г.П. Сучасні тенденції української міграції та самоорганізації громад мігрантів. Регіональна економіка. 2017. № 4. С. 46–53.
3. Територіальний розвиток і регіональна політика в Україні: Виклики та пріоритети сталого ендегенного зростання регіонів України в умовах сучасних реформ: наукова доповідь / ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М.І. Долишнього НАН України». Львів, 2018. 159 с. (Серія «Проблеми регіонального розвитку»).
4. Агентство ООН у справах біженців (UNHCR) представництво в Україні. Внутрішньо переміщені особи. URL: <http://unhcr.org.ua/en/2011-08-26-06-58-56/news-archive/2-uncategorised/1293-vnutrishno-peremishcheni-osobi>.
5. Указ Президента України № 92/2016 «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 4 березня 2016 р. «Про Концепцію розвитку сектору безпеки і оборони України». URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/92/2016>.
6. Multilingual Demographic Dictionary. Second Edition. 1982. URL: <http://ru-ii.demopaedia.org/wiki>
7. Інтеграція мігрантів у приймаючий соціум: соціокультурологічні аспекти модернізаційного розвитку регіону / редкол.: У.Я. Садова, Н.І. Андрусишин, О.Т. Риндзак, В.Я. Бідак; НАН України. ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М.І. Долишнього НАН України». Львів, 2015. 48 с.
8. Актуальні проблеми зайнятості внутрішньо переміщених осіб: регіональний аспект / У.Я. Садова, О.Т. Риндзак, Н.І. Андрусишин. Демографія та соціальна економіка. 2016. № 3(28). С. 171–175.
9. Бідак В.Я. Проблеми трудобезпеки вимушених мігрантів у фокусі їх інтеграції в приймаючий регіон-соціум. Суспільні трансформації і безпека: людина, держава, соціум: матеріали доп. Всеукр. наук.-практ. конф. (Львів, 11 червня 2015 р.); редкол.: Л.І. Лелик, У.Я. Садова, О.С. Гринькевич та ін. Л.: Львів. ін-т МАУП, 2015. 241 с.
10. Риндзак О.Т. Соціокультурні аспекти інтеграції внутрішньо переміщених осіб у регіональному вимірі. Регіональна економіка. 2016. № 3(81). С. 120–127.
11. Методичні рекомендації щодо проведення регіонального обстеження внутрішньо переміщених осіб – громадян України / редкол.: У.Я. Садова, О.С. Матковський, О.С. Гринькевич; ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М.І. Долишнього НАН України». Львів, 2014. 40 с.
12. Аналітична доповідь Національного інституту стратегічних досліджень до позачергового Послання Президента України до Верховної Ради України «Про внутрішнє та зовнішнє становище України у сфері національної безпеки». URL: http://www.niss.gov.ua/public/File/2014_book/Dopovid_Prezudent.pdf

СОЦИАЛЬНО-ЗАЩИТНЫЕ ПРОБЛЕМЫ ИНТЕГРАЦИИ ВНУТРЕННЕ ПЕРЕМЕЩЕННЫХ ЛИЦ В УСЛОВИЯХ ПОВЫШЕННОЙ РИСКОВЕННОСТИ ОБЩЕСТВА

Аннотация. Освещены ключевые проблемы интеграции внутренне перемещенных лиц, в частности обеспечение достижения необходимых стандартов их социальной защиты и выработки механизмов помощи. Применяя социологическую методику информационного отслеживания интеграционных процессов, осуществлена диагностика социального самочувствия различных по социальному статусу категорий внутренне перемещенных лиц, исследованы объективные оценки и субъективные требования к содержанию, качеству и «масштабам» социальных потребностей, а также выявлены индикаторы миграционной рисковенности. На основе мониторингового среза результатов специально организованного социологического исследования интегрированности мигрантов в принимающий социум указаны первоочередные задачи, стоящие перед государственными и региональными органами власти: обеспечение переселенцев жильем, предметами первой необходимости, содействие в трудоустройстве, гармонизации социогуманистических референтов. Показано, что регулирование миграционного поведения населения на региональном уровне требует оперативных сдвигов при выявлении последствий вынужденной миграции в контексте повышенной рисковенности общества. Результаты обследования могут послужить аналитическим материалом для обоснования рекомендаций при разработке социальных программ поддержки внутренне перемещенных лиц на региональном уровне.

Ключевые слова: вынужденная миграция, внутренне перемещенные лица, интеграция, социальная защищенность мигрантов, рисковенность, миграционные риски.

SOCIAL PROTECTION PROBLEMS OF INTEGRATION OF INTERNALLY DISPLACED PERSONS IN CONDITIONS OF INCREASED RISK-GENERIC SOCIETY

Summary. The key problems of integration of internally displaced persons, including ensuring the achievement of the necessary standards for their social protection and development of assistance mechanisms are highlighted. Applying the sociological method of information tracking of integration processes, diagnosis of social well-being of different social statuses of the categories of internally displaced persons was carried out, objective assessments and subjective requirements regarding the content, quality and "scale" of social needs were researched, as well as indicators of migratory risk-genericity were detected. On the basis of the monitoring cut-off of the results of a specially organized sociological study of the integration of migrants into the receiving society, priority tasks were assigned to the state and regional authorities: provision of settlers with housing, necessities, employment promotion, harmonization of sociohumanistic referents. It is shown that regulation of migration behavior of the population at the regional level requires urgent changes in identifying the consequences of forced migration in the context of increased risk-taking society. The results of the survey can serve as analytical material for substantiating the recommendations for developing of social support programs for internally displaced people at the regional level.

Key words: forced migration, internally displaced persons, integration, social protection of migrants, risk-taking, migratory risks.

УДК 657.633.5:336.226.332

Білобровенко Т. В.

*старший викладач кафедри аудиту та економічного аналізу
Національного університету ДФС України*

Belobrovenko T. V.

*senior assistant at Audit and economic analysis Department
National university of State Tax Service of Ukraine*

ДОДАНА ВАРТІСТЬ ЯК ОБ'ЄКТ ОПОДАТКУВАННЯ ПОДАТКОМ НА ДОДАНУ ВАРТІСТЬ

Анотація. У статті досліджено категорію доданої вартості, дано її економічне визначення, погляди науковців та авторське бачення. Доведено, що наявний ПДВ не є податком саме на додану вартість, фактично він є податком на загальну вартість товару, оскільки об'єктом оподаткування є вартість товару, тому для приведення у відповідність понятійній базі необхідно уточнити дану категорію і дати її визначення у Податковому кодексі.

Ключові слова: податок на додану вартість, додана вартість, об'єкт оподаткування.

Вступ та постановка проблеми. Податок на додану вартість (далі – ПДВ) – це один із найбільш розповсюджених податків у світі, але водночас він є складним та суперечливим. В Україні він замінив податок з обороту та податок із продажу і став відігравати провідну роль у формуванні доходної частини державного бюджету.

Характерною рисою сплати ПДВ є те, що до бюджету сплачується не вся нарахована сума виходячи з оборотів

по реалізації, а лише різниця між нарахованою сумою і сумою ПДВ, яка оплачена або підлягає сплаті конкретним платником під час купівлі сировини, матеріалів, товарів, робіт, послуг. Це забезпечує оподаткування не всіх оборотів, а лише величини вартості, що додається до закупівельних цін.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вагомий внесок у розроблення теоретико-методологічних основ